

DATINA

ANUL II. No. 5.—MAI 1924.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TURNU-SEVERIN.

Societatea Culturală „M. EMINESCU“

„DATINA“

Director, M. Gușiță

An. II, Nr. 5.

S U M A R U L :

Orientări

Boul — versuri

Iertare — schiță

Drum lung — versuri

Schițe — desemnuri

Insemnări

Const. D. Ionescu

I. Vania

Iul. Predescu

I. Vania

G. Simionescu

Mișcarea culturală

Clișeele proprietatea „DATINEI“

Reproducerea oprită.

Abonamentul Lei 100 pe an.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Orientări

Fără să ne lăsăm captivați de argumentarea lui Spengler, care vede în simptomele de lăncezire ale culturii europene semnul morții, putem să credem cu succes mai de grabă într'o criză generală, dar trecătoare,—așa cum ne apare bună oară în corectarea d-lui P. Andrei («Viața Românească» Nr. 1. 1924). Incordarea și năvala centaurilor cari au răscolit adânc pământurile și sufletul Continentului nostru, au secătit într'adevăr puterile, dar numai pentru moment. Superficialitatea care s'a substituit normei de adâncire se va spulbera odată cu generația obosită de prea marea tensiune—și poate chiar mai de vreme. Când tumultul furtunii se va depărta de orizonturile noastre și când nu va trăi decât în fînța amintirii, psihoza se va săvârși din efemera sa existență și sufletul lumii sbuciumate va renaște. Nu odată mitul pasărei phoenix a fost de actualitate. Temeliile culturii noastre greco-romane de nenumărate ori s'au clătinat; templul grec și-a frânt colonadele, dar n'a pierit.

L-a stilizat geniul barbar al nordului fără să-l ucidă ; dimpotrivă l-a îmbogățit.

Ne aflăm deci și noi în vârtejul unui dezechilibru aproape universal, care poate va nimici o parte din semințiile vlăguite, dar nu pot să moară neamurile tinere cari n'au participat la viață.

Nu poate fi vorba de crepusculul vestitor al întunericului și al morții, ci de un nor călător gros, care și-a aruncat trâmba de umbră și ne-a dezorientat. Poate să fie puse problemele limpezirii de perspective, dar nicidecum acelea ale unui epilog.

* * *

E adevărat că perturbarea păturilor sociale și a spiritelor în urma depresionilor marelui război a avut repercusiuni puternice în toate ramurile de activitate omenească, reflexul acestora : domeniul creației artistice în genere și cu deosebire producția literară. Înainte de anul 1916 se schițau în literatura noastră unele curente cari nu culegeau unde din solul etnic românesc, ci erau captări de vine provenite din regiuni îndepărtate. Ca tot ce e modă, interesă numai o parte din colectivitate, lăsând grosul să fie preocupat de ceace eră specific al său. Astăzi se insinuează și se accentuează unele tendințe cari în mod timid încercau să se înstărească pe atunci. Vremea de după război aduce fermenti noi, pune nenumărate probleme și în chip firesc se produce o nebuloză în care se arată multe nedumeriri, se pun marile semne de întrebare, menite să dea directive și să canalizeze puterile.

Spiritele la noi sunt cu atât mai deconcertate cu cât ne găsim întruniți aproape toți Români într'un stat, și în plus, această nouă formație conține și alte elemente etnice. Prin urmare o structură cu totul alta, așa cum în decursul istoriei n'am avut. Aceasta în special a stârnit o învăluire haotică a forțelor și a îndemnat pe mulți să se întrebe încotro trebuie să ne îndreptăm de acum încolo.

Firește că sunt unele soluționări de rea credință, inerente vremurilor cețoase când se ivesc pescuitori în apă tulbure. Nu de aceștia ne ocupăm aici, ci de acei de cari suntem încredințați că sunt sinceri și discuția o poartă numai pentru buna călăuzire.

* * *

De după război încoace nu s'a precizat nici un curent hotărît. Consorțiile literare, adunate în preajma unei reviste, se fac și se desfac cu multă ușurință, tocmai fiindcă nu le ține unite axa unei orientări. Pe

mulți această confuziune i-a îndemnat să se plângă de calmul care domnește pe frontul pașnic al literelor române.

Alții au socotit că e de ajuns să înalțe un fanion în culori țipătoare și să afișeze un program cât mai cludat, înțelegând că numai astfel putem leși dintr'o monotonie improductivă.

O seamă, credincioși unui ideal pe care-l trăesc, caută să-l păstreze, secundându-l și adâncindu-l cu ceea ce este propriu al nostru.

În chipul acesta s'au scris articole de critică culturală și s'a produs literaricește în două direcții cari sunt diametral opuse. Oprindu-ne la cele două concluzii la cari s'a ajuns în vremea din urmă, vom sublinia cele două tendințe, izbucnite uneori violent, alteori dând lovituri surde.

Cea dintâi este părerea d-lui Nichifor Crainic, susținută și de d-l P. Șeicaru, și s'ar rezuma chiar în cuvintele d-sale:

„Culturalismul etnic năzuește spre o restabilire a echilibrului între sinteza vieții istorice a poporului român și proaspetele lui forme de viață socială spre a da un punct de reazăm voinții de afirmare a culturii noastre. Și nu ne putem revărsa peste hotare, nu ne putem universaliza decât dând forme de înțelegere caracterelor noastre etnice”

„În hotărîrea noastră stă biruința culturii românești”.

A doua temă, antagonistă celei dintâi, aceea a d-lui V. Pârvan (din „Idei și forme istorice”) propune: „desnaționalizare, despersonalizare, destendenționalizare”, care „trebuie să fie actul de purificare precursor creării”. Ideile acestea se însumează astfel în concluziile d-lui Tudor Vianu:

„Dacă totuși printr'o ciudățenie oarecare programul culturalismului etnic ar ajunge să se impună de aci înainte, cultura română, ar descinde hotărît în subdemnitatea unei provincii. Aci stau motivele generației noastre, răsvalite, inovatoare, progresive și optimiste.”

„În locul „sufletului etnic” ea vrea să-și scoată un îndreptar „din ideea statului””.

Deși amândouă părerile sunt contradictorii, se află în corpul aceleiași reviste („Gândirea”). Aceasta denotă o lipsă de orientare sigură, care desparte în tabere opuse o pleiadă de scriitori. Este unul dintre aspectele epocii noastre, în care nu s'au limpezit țelurile. Și cei porniți pe o pantă sunt capabili de a atinge extremele.

Mi se pare că ne găsim în câmpul psihologiei masselor și o ieșire ar putea să fie dată prin argumentarea sprijinită pe baze științifice a d-lui C. Rădulescu-Motru. În cursul său de psihologie—rodul unei vieți de muncă—d-sa se ocupă tangențial de această chestiune, în paragrafele: Evoluția culturii umane, Progresul și idealul (în artă știință și morală).

Diferențele sufletești dintre popoare—spune d-sa—nu trag după sine culturi divergente. Cultura omenească este una, manifestată printr'o varietate de forme, cari toate au aceleași legi de evoluție. În evoluția culturii unui singur popor, ceea ce se schimbă este forma, diferită dela un moment istoric la altul, dar *tendința* rămâne aceeași. Prin urmare legile de evoluție dau unitatea și nici decum formele de manifestare:

Începutul culturii unui popor coincide cu începutul originalității în manifestările sufletești, iar când această originalitate s'a lăstovit, nu se mai poate vorbi de acea cultură.

Redau mai departe textual:

„Cultura umană se susține în fapt pe tradițiune și pe rezerva înfinit de bogată a dispozițiilor sufletești. În decursul vremii însă omenirea arată o preferință când pentru o cale, când pentru alta. Sunt epoci, în cari tradiția primează; acestea sunt epocile de cultură națională; și sunt alte epoci, în cari originalitatea este lăsată să izvorască liber din rezerva bogată a dispozițiilor sufletești, epocile de cultură umană universală. Popoarele Europei se găsesc astăzi într'o epocă de cultură națională“.

Acestea sunt convingerile unui om de știință care a ajuns să se folosească de studiul celor mai autorizate izvoare, precum și de o experiență proprie.

Dacă pentru majoritatea popoarelor Europei epoca prezentă este națională, dacă pentru neamurile cu o cultură străveche substratul etnic e acela care produce evoluția socială și deci cultura, cu atât mai mult pentru noi este necesară această îndrumare. Suntem un popor neînche-gat pe deplin sufletește, necristalizat în forme culturale, și în plus, pus în condiții de a trăi într'un stat unde unele minorități se fâlesc cu o cultură a lor proprie; biruința noastră va atârna deci de modul cum le vom putea opune realizarea tendințelor noastre și cum ne vom putea impune în afară prin originalitatea fundamental românească, care poate fi totuși în același timp și europeană.

O bogăție a noastră nu ne lipsește și atunci ne este îngăduit a împrumuta dela alte popoare mai înaintate stimulul: modelele, idealul,

spre a da putință de realizare culturii naționale! Mai plastic: sistemul complicat de pârghii care ar scoate din rărunchii pământului bogățiile proprii numai acestui subsol.

Indemnați nu de temeieri critice, ci de intuiția legilor de evoluție, mai toți scriitorii trecutului apropiat au respectat această normă care presidează la toate originile culturilor tinere.

Citez câteva pilde, Budai-Deleanu intrupează umorul românesc, atitudinea sufletească a Românilor față de poporul țigănesc, folosindu-se de idealurile artistice ale tuturor civilizațiilor puternice: Omer, Tassoni, Cervantes, etc. Și dacă împrejurările istoric-culturale l-ar fi ajutat, desigur că geniul său ar fi creat o epopee eroi-comică neîntrecută de alta. Gr. Alexandrescu în „Dreptatea Leului” nu-și întrece modelul? Sau Eminescu nu e superior în unele poezii maestrului său Lenau?

Trecutul ne arată în acest sens un seceriș îmbelșugat; iar omul de știință e categoric în afirmațiile sale:

• *Anotimpul fecundării este vârsta adolescenței.*

• *Nenorocit poporul care n'are conștiință de însemnătatea acestor vârste. El este ca plugarul care lasă să treacă vremea princi-pală a însămânțării, și se trezește semănând, atunci când alții privesc cu drag la recolta apropiată de rod.*

Noi suntem în această vârstă a adolescenței, nu a bărbăției și mai puțin a bătrâneții. Despersonalizarea va urma târziu după această perioadă; numai atunci—după ce vom fi exploatat în deajuns realitatea națională,—vom putea trece la diversificarea dispozițiilor sufletești. În ciuda tuturor teoretizărilor pentru al doilea drum, geniul creator românesc lucrează și astăzi sub auspiciile elementului etnic și nu sub egida Statului național—cu subordonări de elemente minoritare. Statul deocamdată este lipsit de unitatea pe care i-o va da o superioară cultură dobândită din străbaterea acestei regiuni sufletești.

Umilința și misticismul evangelic al mujicului rus au intrat în literatura europeană, fără ca acesta să se desnaționalizeze și noi dorim ca la poarta culturii bătrânului continent să bată sufletul țărâniului român încărcat de umor și duiosie, care cu timpul s'ar primumeni, fără să se despersonalizeze.

* * *

Peste granițele statelor, sufletele noastre s'au căutat, au comunicat între ele și au dat unul singur. Incepând dela Coresi și până astăzi s'a manifestat ca atare și a dat înjghebări de flori ale simțirii.

O întreagă comoară îngropată își așteaptă fericitul vrăjitor care s'o desmormănteze. Ea trăește în viersul popular, se ascunde în arabescuri de săpături în lemn, se desprinde din zugrăveala schiturilor bătrâne și a ctitoriilor voivodale, plutește în biserici pe aripele isonului în zilele de Duminecă. s'a impietrit în broboanele de lacrimi de pe filele letopisetelor ori tremură în curcubeiele izvoadelor de scoarțe strămoșești. Acesta e sufletul neamului și nu al Statului românesc. Despersonalizându-l îi sustragem tocmai această diferență specifică, noutatea și totodată eternul uman.

Nu, sufletul e urzit, își așteaptă doar țesătorul, împletitorul bătelii și alesăturilor. Aedul omeric, care va da unitate diversității de producție, care va topi în ființa sa psihică sgura și metalul prețios — nu va întârzia să vină. Miorița și Ciobănașul, doina sau Grigorescu, cula sau Floarea albastră a lui Eminescu, nu sunt decât posibilități, capete de rocă eruptivă ascunse supt sedimentele amorfe. Înainte-mergătorii acestui Mesla, interpret al elementului etnic românesc, s'au arătat. Prin Alecsandri, Creangă; Sadoveanu, Coșbuc, Caragiale și Goga, drumul s'a netezit.

Tălcuitorul acesta se va ridica ca o expresie a neamului românesc, nu a Statului românesc și va înmănunchia sufletul risipit. Prin el vom duce—va trebui să ducem—la ospățul crăesc al artei divine și universale darul nostru care astfel va fi și împărțășania tuturor. Darul nostru va fi un potir strălucitor ca în povești, un potir din taințele cu comori ale lui Barbă Cot, un potir ferecat în nestemate de luceferi. Într'însul va purta roza mistică răsărită din nectarul sângelui nostru, dospit în cropul durerilor cari au împurpurat cerul și luminat de lumina răsului care a făcut să răsune de hohot zările Răsăritului sau ale Amurgului.

Numai astfel se va despersonaliza subiectivismul nostru și dacă vă place să spuneți că aceasta o va face Statul românesc, îngăduiți-vă este, căci neamul acesta, care confundă existența statului cu existența sa, va continua să trăiască, să plângă și să cânte ca până acum. Artiștii mari sunt predestinați de geniul mediului din care se desprind, cei mici sunt supuși fluctuațiilor, și drumul lor e sinuos, iar pe cei cari n'au patrie îi bat vânturile tuturor ciudașenilor și dincolo de hotarele vremii lor nu trec.

Critica, disciplină a posteriori, venind în urma producției—care totdeauna se desfășoară cârmuită de principiile vieții, nu va împiedeca și nu va promova fluviul viu al intuiției geniale ce se rupe din fundurile de mădulare stâncoase ale culcușului sufletului nostru.

Critica se mulțumește să constate, să analizeze și numai în anumite, rare împrejurări, direcționează. Poate convinge pe cei mici, lesne supuși rătăcirii, nu acționează aproape de loc asupra marilor vizionari; ei își găsesc singuri drumurile, fiind călăuziți de forțele misterioase ale neamului care i-a plămădit.

T.-Severin, Aprilie 1924.

CONST. D. IONESCU.

B o u l.

După Carducci.

Când impietrit în câmp ca o statuă
Măsoți întinsurile roditoare,
Eu te iubesc căci îmi strecori în suflet
Incredere și pace și vigoare.

Supus și blând ești vecinicul tovarăș
Al omului sfârșit de greutate;
Și de-i milos ori de e rău cu tine
Tu îl privești cu sfântă bunătate.

Cu capul sus și nările în vânt,
Respiri adânc din umedul pământ
Și mugelu-ți voios străbate zarea;

Iar ochii tăi senini și mari, răsrâng
Imagini de câmpii în cari se strâng
Și liniștea de veci și depărtarea.

I. Vania.

Iertare....

Anii s'au scurs de par'că fu ieri...

Ca și atunci venise primăvara cu minunata-i împodobire, cu sunuri de ape repezi și limpezi, cu alte nădejdi aprinse la facla credințelor negrăite, cu simțiri desfăcute ca mugurul celor dintâi flori, cu căi inegurite și aspre, netezite în aprinsul dor de viață....

Venise primăvara...

Tresăriam fără ca să știu de ce, la fiecare suflare de vânt și fiecare picătură de apă ce-mi cădea pe creștet, din cerul care încet, încet, își aprindea surâsul, mi se părea un strop picat din iertătoarea binecuvântare dumnezeiască..

Crescusem ca o apă curată, nutrită din nesfârșitele izvoare ce fășnesc din coastele munților....

Crescusem din deștelenirea truditelor ogoare, și sorbind din puterea pă-

mântului pe care-l simțiam că se ridică în urma plugului, mă învioram și mă încununam cu atâtea năzuinți...

Infloriseră pe marginea drumeagului din sat cireșii și vișinii, piersicii din grădini prinseseră și ei a floare, câmpurile fumegau, și plugurile înșiruite mișunau dela un cap la celalt al șesuriilor, adâncind pământul negru și ravân..

Nu s'auzia nici o șoaptă.....

Plugarii fîntuiau ochii, în urma plugului, pe brazda deștelenită, și ridicând câte odată capetele descoperite spre cer, spre norii mari și sileneși—care se risipeau încet,—păreau niște preoți ai brazei slujind în sărbătoarea muncii..

*
*
*

Era săptămâna patimilor, plugurile se îndreptaseră mai de vreme spre sat și lumea trecea la denie să asculte sfânta slujbă.

Un singur om nu se duce în seara asta la biserica satului: Dumitru Pârveu, bătrânul cărturar din Todireni.

Pe drumeagul ce duce spre locașul sfânt al Domnului, în această seară, încărcat cu mireme de flori și tămâie, împodobită cu lumini aprinse pentru sufletul morșilor, nu mai pășește nimeni.....

Clopotul și toaca au amuțit încet și trist, iar credincioșii au intrat la rugă.

Pe pragul din tînda casei cu bătătura mică și curată cu șoprul inclinat în spre răsărit, cu podețul dela poartă mic și desfăcut din incheeturi, stă Dumitru Pârveu, cu fața în mâini, așteptând par'că pe cineva care nu mai vine.

Ce sărbătoare era odată în casa părcălabului Pârveu din Todireni, când veniau zilele Invierii...

Dar acum, când nu mai e nici baba Ruxanda — Dumnezeu s'o ierte — nici Ana, fii-sa — s'o aibă vrăjmașul pe suflet că a omorît-o cu zile — și nici Năufă Volinturu gineri-su, ucis în război, acuma nu mai are pentru cine trăi.

Pentru Doandă să trăiască?

Nu seamănă nici cu Ana, nici cu Volinturu; și-i doar copilul lor.

Și apoi de răul lui nu are Pârveu sărbători... Morșii cel puțin nu-l mai necăjesc, și dacă-i așteaptă în mintea lui, să vină, o face asta fiindcă nu poate să-i uite.....

Dar dece Doandă l-a gonit din casă, dece l-a tras după el prin bătătura să-l vadă lumea și să-l necinstească în fața satului, și dece nu-i sprijin brațelor grele și slabe, cari l-au crescut, l-au ferit de foc și de apă și l-au legănat în nopțile aspre și lungi de iarnă!

Că l-a legănat mai mult el decât Anu și Volinturu, fiindcă ținea Pârveu să aibă Ana un copil și el un nepot—și Dumnezeu i l-a dat.

Și în ceasul acesta, lui Pârveu îi trece prin minte, cum a venit Doandă acum trei nopți, cum a vrut să-l strângă de gât, cum s'a luptat cu el și cum a cerut ajutor vecinilor...

— Să pleci din casă... i-a strigat Doandă.

— Ba casa e a mea!

— Am să-ți dau foc să arși cu ea tu tot, căine!

— Să te ardă păcatul că te-am crescut!

.... Și apoi și-aduce aminte cum s'a dus la judecătoria cei mari dela o...

raș; cum s'a plâns lor, cum au venit à doua și jandarmii, l-au legat și l-au ridicat pe sus....

Și venindu-i atâtea prin minte, Pârveu a trecut noaptea cu greu, fără a se clinti din pragul casei nici el, nici câinele care s'a așezat la picioarele lui Pârveu cu capul pe labele dinainte și cu ochii plânși și întrebători.

De-abia când s'a revărsat de ziud Pârveu a intrat în casă...

Ochii lui s'au oprit pe marama de borangie a Anei, pe cămașa-i cu altife, cusută cu răuri pe poale, pe căciula de miel negru, moale și lucioasă a lui Volintiru, și pe hanelé pe care Doană și le făcuse la oraș pentru Paști, cu pătărie de târg, la care pusese un mănunchi de flori de măr....

Și prin muntea lui Pârveu trecură toți trei, înfășurați în vălul de iubire și de lacrimi....

Ana și Volintiru trăiau în Doand....

Ana, fata părcălabului, cum îi ziceau în împrejurimi, și cu care Pârveu se ducea la toate horele și la toate hramurile s'o laude lumea și el s'o piardă din ochi de frumoasă, Ana e mama lui Doand....

Și Doană e copilul ei și al lui Volintiru.

Și nu știe nici Pârveu cum se face, că tocmai acum își aduce aminte de vorbele ce le rostia când îl întreba cineva de Doand, acum douăzeci de ani:

— „Doand? Doand îmi crește zilele și-mi curmă nopțile. Doand o să-mi țină lumina ochilor până la douăzeci de ani și dela o sudă o să-mi mai dea o viață...”

Dar ca un fulger, cu o mânie care urmăria pas cu pas, Pârveu își suflecă măneca dela cămașă, până sus la umăr, și când își văsu brațul lovit și plin de vântăi, uită iarăși pe Doand...

— „Nu, Doand nu-i copilul Anei, nici al lui Volintiru.”

Doand nu-i Ana ...

Ana nu m'ar fi bătut și Volintiru nu mi-ar fi trecut pe dinainte....

Și ieșind din casă, își luă toiagul, strigă după el câinele și tăia drumul prin pădurea Todrenilor spre calea care duce la duhovnicul mândstirii...

E Vinerea Patimilor.

În viața lui, Pârveu, o fi făcut multe păcate fără vrere, și nu se poate griji până ce nu și le-o mărturisi. .:

O adiere dulce mângâie în această dimineață timpurie florile și trezește la o nouă viață firea....

Pârveu a plecat de acasă... El merge înainte, și după el la doi pași câinele..

La un loc, acolo unde șerpuește apa Craiului, la capul punții înguste și care se îndoaie la fiecare pas, Pârveu s'a descoperit... ..

Și după ce și a făcut rugăciunea a plecat mai departe, lăsând pe brațele troiței dela răscruce o ramură verde de prun.

* * *

Pârveu s'a întors în sat pe innoptate. L-am zărit în mijlocul credincioșilor, cu ochii rătăciți, cu privirile nelămurite, spunând par'că celor ce-l priveau fîntă, să-l lase în pace, să nu-l mai sfredelească în inimă cu uitătura lor.

Vedea bine cum unii din ei își dedeau coate și-l arătau, sau auzia șoaapte cu numele lui Doand,

Cimitirul din jurul bisericii era numai lumini aprinse. Părea că cerul se coborise cu făclile lui peste pământeni în această noapte a săvârșirii celui mai mare iubitor de oameni.

Brațele crucilor erau încărcate cu flori, și din cioburile de lut se ridica încolăcindu-se fumul de tămăie.

Credincioșii veniseră să vorbească cu morșii....

Este această credință că în noaptea Vinerii Patimilor, când se deschide pământul ca să primească pe cel neîncăput, morșii se trezesc, ne aud, ne văd și primesc jertfa....

Din rândul credincioșilor, se desprinde un om necăjit, cu privirea pierdută și cu gândurile împrăștiate, se oprește drept în fața altarului ingenunchind Era Dumitru Pârveu ....

Nu vedea decât sfintele odăjdii strălucitoare și n'auzia decât glasul dulce și imblânșitor al preotului..

„Și impletind cunund de spini au pus pe capul lui, și trestie în dreapta lui“....

A văzut atunci pe Iisus batjocorit și bătut, târându-și crucea spre Golgota, locul chinurilor. L-a văzut apoi șintuit în cuie, așezat între doi tâlhari, a văzut cum în strigătul celor mai mari dureri trupești, pășitorii i-au dat în loc de apă, oșet amestecat cu fier.... și mai ales L-a ausit rugându-se blând prididit de chinurile suferinșii.

„Părinte iartă-le lor că nu știu ce fac“ !

I-au rămas în minte toate aceste, și în urechi cuvintele : „Părinte iartă-le lor că nu știu ce fac...“

Lumea a plecat de mult dela biserică, satul și-a recăpătat liniștea și odihna în acest miez de noapte care picură greu.

Numai în ulișa pustie a Todirenilor, în casa părcălabului Pârveu se aude când poarta, când ușa... Par'că tot neastâmpărul satului, s'a adunat aci. Il vede pe Christos care și-a ertat ucigașii, il vede ducându-și singur crucea sub asprimea poverii și a loviturilor, il vede înbrăncit și batjocorit pe El care și-a împărșit și vestmăntele de pe trup cu cel ce nu a avut, pe El care a propovăduit și a primit moartea pentru iubirea de oameni, pentru mild, bunătate și iertare...

Și atunci s'a întrebat Pârveu : cine n'a avut și eu i-am dat, cine m'a lovit și eu l-am iertat, cine a cerut din îndurarea mea și eu i-am dăruit?...

Nu vede pe nimeni....

Și-aduce aminte din potrivă că a avut și că n'a dat, că a fost lovit și a răspuns îndoit, că a luat de unde nu a avut drept și că n'a iertat niciodată... Mai ales n'a ertat !... Și de-odată în ochii lui răsare Doand. Il vede mic, în patru brânci, ca acum douăzeci de ani, apoi în picioare, cum îl ducea, mai târziu, pe marginea apei din sat la pescuit, cum se întoarcea seara cu el dela câmp împodobit de flori și cu sânul încărcat de poame părguite, iar pela douăzeci de ani, când se făcu băetan de horă și de insurat, cum plecau amandoi noaptea prin livezi să pască caii, și cum încărcau fânul cosit din săliștele de lângă bălși, Ingrămdindul în clăi, pentru nevoile de iarnă.

Și cate nu-i aduce aminte Doand....

Și ce i-a făcut Doand? A sărit la el, l-a luat de piept, i-a spus că-l

strânge de gât, și să plece din casă că e a lui Volintiru și a Anei. Și dece? Fiindcă Doană, iubia pe fata cârciumarului pe care voia s'o aducă în casă, iar Pârveu înțea să ia pe fata Dascălului...

Și pen'ru isprava asta el s'a dus la judecătorii cei mari dela oraș, s'a plâns lor, s'a bucurat când a văzut pe jandarmi în bătătură, că-l leagă și-l ridică, și s'a răstit la el când Doană i-a spus: „Și nu ierți pe Doană? „* Dar Iârveu s'a făcut că n'aude și s'a furișat în grădina casei...

Și glasul duios îi sună în urechi: l'arinte iartă-le lor oă nu știu ce fac. Trământat și prididit de gânduri abia după miezul nopții ațipește, dar sare din somn încercând de spaimă... Visase dintru început, pe Ana. Apoi o spuzenie de oameni negrii îl prinseseră, și începură unii a-l lega cu sfori, alții îi pregăteau fiare înroșite și-l străpungeau, iar alții îi aruncau în ochi smoald fierbinte dintr'un cazan în clocote...

Gemea de casne, când deodată o lumină mare cu tunete și fulgere se arată, și în mijlocul ei se ivește Hristos ținut în cue, incununat cu spini, cu privirea blândă și rugătoare către cer... și jos la poala crucii... Ana ingenunchiată și rugătoare: Doamne iartă pe tatăl meu!

Și Pârveu s'apropie în negură pe dibuite de peretele de la răsărit, unde știa icoana și încercă să aprindă o lumină.. Lovi sticla cu aghiasmă care izbi icoana ce se desprinsese din sfoara șubredă cu care era legată și căzu jos, alunecând pe peretele bătrân și copt al casei... Aprinse tremurând luminița, un fior îi sgudui din toate încheeturile trupului: O clipă rămase în genunchi cu luminița strânsă bine în amândouă mâinile făcute pumn, cu ochii ținți la icoana căzută....

Se ridică apoi așa cum era, cu capul gol, cu ochii mari și spăimântați, cu pumnii strânși pe lumină, ieși în linia satului, ocoli pe drumul cu sălcii și se pomeni în preajma bisericii, printre crucile strambe și negre ale mormintelor. Merse drept la crucea Anei, lipi luminița în brațul crucii, ingenunche și i se păru atunci că se făcu o lumină mare, mare peste tot pământul, s'aprinse lumea par'că....

Și când se lumină de ziua, pe drumul care duce la oraș, mergea cu sufletul înviorat de puterea mare a iertării, Dumitru Pârveu din Todireni...

Se ducea să spună judecătorilor să-l ierte pe Doană și să-i dea drumul...

Prin brațe îi trecură două fulgerări de durere. Se opri locului, își suflecă mânecele cămășii, brațele erau lovite și pline de vântăi și înaintea ochilor lui răsări Doană lovindu-l... Nu! A lovit el carne din carnea lui, a lovit brațele astea care l-au apărat, a întins el mâinile-i nemernice să mă gătuie, m'a făcut de răsul satului pe mine.. Nu!... Dece să-l ierte.. dar mâine i-ar curma zilele poate... și Pârveu se întoarce hotărît din drum, pășește repede ca nu cumva gândurile iertării să-i întoarcă inima.

Un dangăt de clopot, de pe dealul din dreapta, spintecă văzduhul și după el altul... Glasul lui e glasul celui ce s'a săvârșit pe cruce pentru iubire, bunătațe, mild și iertare...

Clopotul nu se mai aude de mult și Dumitru Pârveu, adus de spate de povara anilor, cu barba albă, lungă, cu brău roșu peste mijloc, cu haina lungă

de dimie albă, cu iminei negri și mari în picioare, cu căciula de miel alb în mâna stângă, iar în dreapta cu toiagul, stă în fața judecătorului.

— Și de ce să-l iertăm moșule? Il întreabă omul legii.

— Păi să tratzi, domnule judecător, e copilul Anii, al fie-mii și vezi d-ta am visat-o pe Ana și-i. săptămâna patimilor... că maine vezi-i Invierea... și apoi vezi-i sangele meu... și n'am iertat în viață pe nimeni, domnle judecător, și-i mare lucru-i să ierți că așa spune și'n cărțile sfinte...

— Bine moșule, da legea noastră omenească i-altfel și eu is chemat s'o implinesc așa cum îi ea.

— Cum, nu pot ierta pe Doană?

Domnule judecător, da nu cred să fie nici o lege care să se pună împotriva legii celei mari, împotriva legii iertării.

... Nu., nu cred, domnule judecător, că uite..., vezi... — și întinse mâna arătând crucea de pe masa judecătoriei, în fața căreia se scurg atâtea păcate — uite, acelaș chip blând și iertător de azi noapte... și legea omenească pe care o implinși aici, i-o minciună atunci.. și asta nu... nu se poate că uite crucea și pe El. Ochii i se fâcură mari șintuiși în crucea de pe masă, și ingenunchind încet înaintea ei, îl prădă lacrimile ce se rostogoliau fierbinți pe barbă-i albă și întinzând mâinile în semn de rugare a izbucnit în hohot: Doamne, tu ai iertat pe vrăjmașii ce te-au șintuit și hulit răstignindu-Te și eu nevrednicul nu pot ierta pe Doană al meu?

Judecătorul se sculase în picioare, cu ochii umesiți de lacrimi, asculta ca la rugăciune, mut cu privirea aiurită... Intr'un târziu abia putu îngâna:

— Moș Părvule, ridică-te și te liniștește, așteaptă afară și vei pleca acasă cu Doană.

Și moș Părvu ieși ostenit și ușurat, în căldura liniștită și dulce a soarelui de primăvară, trudit de visuri și de gânduri, a așipit cu capul pe piatra scării dela intrarea judecătoriei.

Doarme ușor ca un copil. Pe fața și pe buze-i stă iecremenit zâmbetul iertării.

Iulian Predescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Drum lung...

Am obosit purtându-mă prin viață...
 Mă frâng în drum sub propria-mi povară;
 Alerg de mult, dar pasul meu coboară
 Când simte 'nfiorări de dimineață.

Incerc neputincios să 'nfrâng destinul,
 Să mă desfac de lestul umbrei mele,
 Să urc în zbor suișurile grele...
 Departe lumea-și fluture suspinul!

Spre zările de vecinică lumină
 Mereu mi'nalt privirile și gândul.
 — Un vis pe care l-am sfințit plângându-l —
 Dar umbra mea de mine'n veci s'adină.

I. Vania.

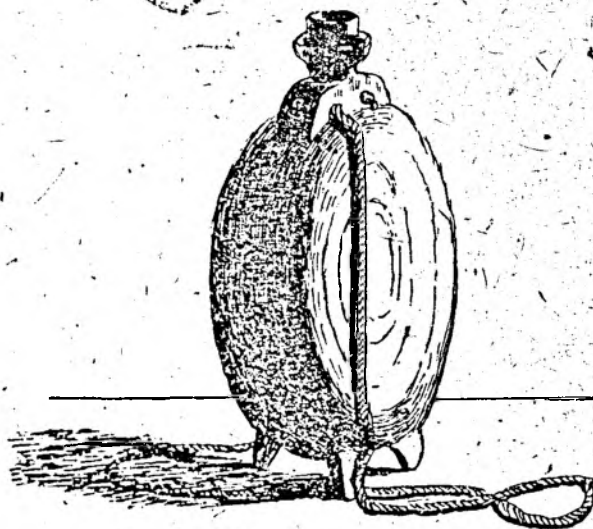
BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Insemnări

**In jurul problemelor de cultură națională.
M. Dragomirescu, Statul și cultura națională**
(Conferință ținută la „Casa Lumii” din T-Severin, 20 April 1924.)

Activitatea nu este totdeauna produsul exclusiv al tineretii, cum nici bătrânețea nu este echivalentă cu odihna. Mulți dintre cei tineri ascund lenea sub poza scepticismului sau sub pavăza atâtor alte reale și imaginare ocupații. În regulă generală pregetăm prea mult până să ne apucăm de un lucru bun.

D-l M. Dragomirescu însă este mai destoinic și mai neobosit decât mulți cari n'au străbătut nici jumătate din calea vieții. Acel cari îl cunosc și i-au urmărit munca anilor apropiați, au rămas surprinși de hărnicia d-sale. Pe lângă cursuri și seminarii, cărora le acordă atâta luare aminte, desfășoară o frumoasă și rodnică energie la „Institutul de literatură”, de care se poate oricine convinge percurgând cele 13 buletine apărute până acum, unde se consemnează o parte din lucrările anului 1923—1924.

Deși împovărat de nenumărate îndeletniciri, n'a stat în cumpănă și și-a jertfit liniștea puțină când „Casa Lumii” a făcut apel la d-sa. Nutrind credința că scrișul e mai prejos decât vorba grăită, a venit să rostească un îndemn necesar pentru mulți cari mai socotesc că a trecut epoca naționalismului.

Cu toate că la începutul conferinței ne-a vestit că: *Statul și cultura națională* este „o predică națională și ca orice predică va fi plicticoasă”, totuș aceasta

n'a fost decât o lovitură de retorică. Conferința d-sale este o aleasă prelegere cu aplicații la rosturile culturale românești ale momentului, plină de îndemnuri și de planuri cari tind să dea biruința spiritului neamului nostru, după ce a obținut supremația politică dintre hotarele Românismlui; Nistrul și Tisa.

Analizând mentalitatea și lipsa de unitate a noastră față de minoritari constată că nici pe acest teren nu ne putem măsura cu neamurile dintre noi. Citează un caz în care se recapitulează un întreg aspect al eterogenității de vederi și drept consecință a diluării de putere, care se duce pe sforul apei. Un român greco-catolic, în urma unei discuții cu alt român, greco-oriental, neînțelegându-se, face detestabila afirmație: «înainte de a fi român, sunt greco-catolic». Aceasta ne întoarce cu zeci de ani în urmă, la episcopul Melchisedec, care a putut să spună de asemenea că mai întâi e ortodox și apoi moldovean. Astfel de rătăcirii,—și sunt nenumărate,—ne bântue și ne slăbesc coeziunea sufletească care singură ar garanta întâi existența psihică și apoi pe cea materială a neamului nostru, pândit din coaste aproape numai de dușmani și sbuciumat înăuntru de neprieteni. Ajunge la concluzia că aceștia ne sunt superiori prin spiritul de solidaritate și mijloace. Din punct de vedere al însușirilor, prin acuitatea spiritului, prin înfinitele bogății ale sufletului și ale limbii, îi întrecem noi. De aceea trebuie să ne încordăm puterile spre a obține nu nimicirea culturii lor,—ci înălțarea noastră; să ne impunem și pe această cale, tot astfel cum îi dominăm politicește. Atunci, cine este în măsură să întregească rezultatele dobândite prin eroismul și sacrificiul ostașului român?

Conul Leonida, simpaticul republican ploștean—de ridiculă și tragică aducere aminte—soluționa emfatic chestia financiară a democratului, tânărului și efemerului stat; tot atât de prompti în răspuns sunt urmașii săi din zilele noastre:

„Treaba statului, domnule; el ce 'grije are' pentru-ce'l avem pe el? e datoria lui să se îngrijească...”

Așa se prezintă problema pentru cei cari nu se trudesesc s'o cerceteze mai de aproape. Adevărul e cu totul altul și deslegarea trebuie căutăată în altă parte.

Minoritarii pe lângă că au așezăminte de cultură mai vechi, mai bine înzestrate și întemeiate ca ale noastre, își găsesc un sprijin puternic la statele dinprejur, la conaționalii lor de acolo, fie în mod oficial, fie chiar pe drumuri lăturalnice. În plus, prin tratatul de la Versailles, Statul Românesc și-a legat o ghiulea de picior, să acorde și culturii minoritarilor o protecție asemănătoare cu aceea pe care o dă celei românești. Prin urmare, în afară de superioritatea prin vechime a culturii lor, în afară de ajutorul care le vine de peste granițe, primesc din visteria statului o parte la fel cu noi. Cultura românească ar trebui să trăiască și să-și satisfacă marile ei nevoi de abia dintr'o jumătate parte cât primește aceea a minoritarilor.

Statul face ce poate: ia de la cinematografe și dă teatrelor naționale; are în seama sa biserica, școala, subvenționează foi culturale; dar toate acestea nu sunt suficiente față de trebuințele copleșitoare. Se impune deci alt criteriu în locul judecății simpliste. Nu trebuie să lăsăm totul în sarcina Statului; ci să ne îngrijim și noi. La săvârșirea liturghiei nu slujește numai preotul. Unii suntem numai diaconi, alții arhierei; unii aduc o lumânare mai mare, alții o luminiță săracă, dar înaintea lui Dumnezeu orice dar pornit din inimă își are prețul său.

În încheiere, face apel la sentimentele naționale ale Românilor, cerându-le să risipească disensiunile cari rod sufletele—mai ales în orașele de provincie—și

să se apropiie, trecând peste interese personale, religie și animozități de partid, pentru realizarea isbânzei celei mai frumoase, hărăzită generației noastre, din vremuri cu adevărat mari, ce au fost visate de trecut și vor fi jinduite de viitor.

Imi îngădui să mă folosesc de crâmpee din imagina d-lui Prof. M. Dragomirescu și sintetizându-le în alt chip să-i mulțumesc în numele celor ce l-au chemat și celor ce l-au ascultat. Deși în cultura românească d-sa e un ales arhiereu, s'a ostenit și ne-a slujit o frumoasă liturghie, la oficierea căreia a aprins o lumină puternică.

Luchian de Virgil Cioflec (Cultura Națională, 1924).

În tiparul românesc, imediat după războiu, a fost o criză înspăimântătoare. Ți-era groază să iei în mână o carte recent apărută și nu rare ori regretai cărțile din „vremuri bune“, de la Socec, Sfetea și Minerva. Anii din urmă se pare că ne răsplătesc cu prisos. Cultura Națională scoate volume frumoase, și pe lângă acestea—ca să-și răscumpere unele din primele sale greșeli—dă la iveală cărți bune.

Printre lucrările de seamă ale anului trebuie să amintim „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice“, închinat cercetărilor de la Curtea Domnească și monografia pictorului Luchian de V. Cioflec. Ceva asemănător ne-a fost dat să avem cu mult înainte de prăpădul început în 1914, când Vlahuță, din dragostea și admirația mare pentru Grigorescu, i-a scris viața și i-a reprodus o parte din operă. Deși lucrarea de față e departe de aceea a lui Vlahuță, pentru noi are și o altă importanță.

În acest domeniu de artă, istoria înregistrează o bogăție mai redusă; în ori ce caz circumstanțe asemănătoare cu cele din literatură: O perioadă de înflorire a picturii bisericești sădită aici din Răsăritul bizantin este urmată de o alta care își trage originea din contactul cu Apusul. Pe acest drum am purces de curând și de abia ni s'a luminat. Câteva nume reprezentative: Aman și Grigorescu, cel mai genial cântăreț în culoare al locurilor și oamenilor de la noi. Nu putea să nu facă școală. Luchian este unul dintre învățăceii săi. Dar ceea ce este Alecsandri pentru literatură, ceace este Ródica—stilizare innobilată a țărăncii—tot astfel este Ciobănașul lui Grigorescu. „Luchian face și el ciobanii; puțin, nu însă ca ai maestrului. Ciobanii lui sunt mai de la țară, neîndemnatnici; nu prea știu ei să se razime pe toiag ca de o coloană antică; sunt mai rustici“. Oameni necăjiți mână boi împovărați de truda muncii și trag din greu care mai puțin pitorești, dar mai grosolane. Corespunde întru câțva realismului din poezia lui Coșbuc. Și el pictează evrei, dar e mare deosebire între „Un cetățean în perspectivă“ și „Hahamul din Moinești“ care e chiar cetățean în regulă.

După propria sa mărturisire, tot ce știa învățase de la Grigorescu, totuș a izbutit să-și formeze o artă proprie.

De la mănăstirea lui Mateiu-Basarab de la Brebu și din preajma ei, a zugrăvit pânze și a cules pasteluri așa de inspirate ca și ale lui Grigorescu de la Agapia.

Viața a fost mai darnică cu Grigorescu, i-a dat răgaz și liniște să pună pe pânză cam tot ce adunase sufletul lui din largul câmpiilor, de pe creștetele munților și din vipia soarelui; cu Luchian a fost vitregă, planurile lui s'au înmormântat odată cu trupul sfredelit de boală. Avea intenția să treacă prin lamura simțirii sale toate icoanele și toți sfinții bisericii noastre și doar cu planul s'a ales, iar nouă ne-a rămas o întregă corespondență din care citim subiectele atâtor pânze a căror înfăptuire a oprit-o mâna nemiloasă a morții.

Ca și maestrul său, Luchian a cunoscut și a admirat minunile de artă ale Occidentului, a sorbit cu ochii frumusețile clasice și de acolo a deprins meșteșugul, dar s'a întors în țară ca să pună în culori cu ajutorul talentului său format un crâmpeiu din natura pământului care l-a născut.

Fără să aibă nici pe departe căldura stilului lui Vlahuță, compoziția măiestră și mișcătoare sau execuția artistică, mult superioară, a planșelor, monografia se citește cu plăcere și ochiul se bucură chiar de negrul stampeii, care redă cu greutate un strop din frumusețea picturii lui Luchian. Sunt frânturi din vicața îndurerată a pictorului și rânduri din primele pagini ale istoriei picturii românești.

Din „Gândirea“, Nr. 13, an. III.

Insemnăm articolul prim datorit d-lui Cezar Petrescu, prin care ne surprinde cu o nouă posibilitate. L-am apreciat mai mult ca scriitor original, de data asta ni se înfățișează ca pătrunzător observator al stării sociale contemporane. Unește într'un scris cu totul nou ideea justă cu imaginea scânteietoare și sugestivă; din nuntirea gândului cu plasticitatea formei se degajază un farmec deosebit și nu se poate să nu te cucerească.

Concluzia logică se impune, fără să fie nevoie de a o exprima. Ne prezintă două tablouri, Cel dintâi: orașul, Capitala strălucind în fosforescența becurilor electrice din vitrine cari răsfață ultimele noutăți de librărie și mondene ale Parisului; cu băcăniile încercate de toate bunătățile pământului; cu teatre, concerte și operete, unde poți să te pierzi în visuri de eden modern. Într'un cuvânt o realitate pipăită care se ia la întrecere cu cea din ospățul vieții, zăgrăvit de Petronius în Trimalchion.

Al doilea e întunecat. Mulți îi socotesc fericiți pe țărani noștri. Războiul le-a dat ce nici n'au gândit. Mi-aduc aminte că însuși d-l Ibrăileanu cu o lovitură magistrală de expert în problemele sociale, pronunța sacerdotala încheiere: s'a isprăvit cu mizeria țaranului, cu luptele agrare și deci nu mai are ce căuta, nu mai poate trăi literatura țărănișă. O astfel de părere aparține multora și d-l Cezar Petrescu ne-o prezintă în toată ironia crudă a luminei de astăzi.

„...Acum au tot; pământ, vot. S'a sfârșit cu romantismul țărăniș, cu ciobănașii lui Grigorescu pentru ambalat pachetele de ciocolată, cu literatura semănătorisă, idilică: badea Stan prigonit de arendaș, moș Ilie cu coastele fărâmate de jandarmi, Simina necinstită de feciorul boerului; doină, cimpoi, fluer, tuluic, și floare de Sânziană, și ônsuioc sub grindă!.... Acum—îmi spuneam—demagogia mizeriei morale a luat sfârșit.»

Dar, tabloul e altul; mai înspăimântător, mai dureros, sub privescerea aparentă, dobândită din zborul de săgeată al automobilului sau din fuga năpraznică a Simplonului, zace o rană care nu se face văzută decât ochiului ager și înțeleghător. Pământul e zgărăiat numai; șatele se războesc între ele pentru o bucată de pământ expropriat dela „boer“; învățătorii și preoții reprezintă în mijlocul lumii ignorante toate partidele și îndoșmănesc oamenii; Scoala, o dărâmtură rușinoasă, se servește de un material didactic simulat ca la irozi; învățătorii improvizati, și ei înșiși analfabeți, chiamă să aiurească numai o minimă parte din populația de copii a satului; pruncii se întarcă cu rachiu și femeile se sulimenesc cu dresuri dela oraș.

Iată viața satelor noastre, care rivalizează cu a celor mai prăpădite triburi africane. Nu e mai fericită nici a celor osândiți să trăiască între zidurile cetății:

„Tu târgoveț, după o viață întreagă, te strămuți cu cîrțul dintr-o casă cu chirie în alta, umbli cu talpa spartă, întorci de trei ori hainele pe dos și pe față; de sărăcie te spînzuri ori îți dai drumul, să-ți zdrobești creierii pe asfalt, de la rîndul al patrulea, ca să-ți meargă copii la școală, schimbă ghetele cu rîndul».

După comparația autorului, toată civilizația și prezumțioasa noastră cultură este o lumină mincinoasă, asemenea imaginii becului electric din vagon care reflectându-se în geam îți dă impresia că sunt două și dacă ai deschide fereastra și ai întinde mâna, iluzia și-ar fi jurată de aerul răcoros și cătrănit al nopții pe care îl spintecă trenul.

D-l Cezar Petrescu a schițat numai icoana și îi revine tot D-sale sarcina de a o amănunți, de a o definitiva. Nici unul din scriitorii generației prezente nu aduce daruri mai mari ca dînsul. Lucrul l-a început și noi îi așteptăm volumele următoare „Scrisorilor unui răzăș” și „Drumului cu plopi” cari vor întregi și vor desăvîrși ceea ce în câteva trăsuri ne a dat în articolul de față.

Drumul cu plopi de Cezar Petrescu (Cultura Națională, 1924).

Spațiul restrîns nu ne îngăduie să ne ocupăm pe larg de noul volum al d-lui Cezar Petrescu; totuși am făptui o greșală, dacă n'am aminti această carte de curînd apărută. Conține bucăți pe cari le-am citit răzleț în reviste: «Unchiul din America», «Cariera lui Vidran» sau «Adevărul», „Căsuța de nisip”, „Zăpada” etc. pe cari de abia acum ne-a fost dat să le gustăm pentru prima oară. Așa cum sunt, adunate, constituie un câștig chiar pentru acei cari cunosc bucățile de mai demult. Avîndu-le la un loc, ne putem da seama de o nouă latură a talentului acestui distins scriitor din generația de astăzi. D-l C. P. pătrunde în tainele sufletești ale unei categorii sociale, puțin prezentată pînă acum în literatură. Intelectuali cu nume și reali, orășeni semi-docti și spoiiți cu fard de civilizație împrumutată trăesc în nuvelele și schițele de față. Ni se perindă în „Drumul cu plopi” dureroase conflicte sentimentale cu rezolvări înăbușite în adîncimea sufletelor sau

cu violente descărcări distrugătoare. Cursul cu aparență calmă al vieții ascunde tragedii cari nu sunt descoperite decât de ascuțișul privirii unui cercetător bine inzestrat.

Din banalul unui subiect ca „Injunghierea din Fundătura 13 Septembrie”, din care un realist ar fi scos efecte grotești și triviale, d-l C. P. răsucește firul duios al tragicului ce se abate peste viața omenească de toate zilele.

Din opt bucăți, trei au un desnodământ fatal. Senzaționalul împușcăturii nu ne detună în urechi și victima nu cade pe scenă în fața ochilor noștri; suntem numai spectatori tardivi ai unui fapt consumat și alături de scriitor, suntem duși la înțelegerea unui sfârșit catastrofal cu neputință să fi fost împiedecat. Alteori asistăm la sbuciumul sufletelor slabe putate de bunul plăc al împrejurărilor; suflete alese care se cufundă în monotonia prostescă și meschină a vieții de provincie. În „Aventura” ni se înfațișază ridicolul de situație, o notă nouă, neîntîlnită la d-sa pînă acum.

Intreaga carte e o minunată odihnă

sufletească și un prilej de a învăța că vieța are resorturi ascunse și împletiri ciudate și nu este un mecanism de suprafațe.

Foi pentru popor.

De acest fel de publicații cu greu se poate vorbi în Muntenia și Moldova. Vicisitudinile împrejurărilor au vrut să ne pătrundem mai mult de spiritul cicoismului bizantin care cunoaște așa de bine ascensiunea fanariotică: arivismul politic. De aceea, mânați de dorul ajungerii cu orice preț, năuiciți de luptele meschine—harțe de cocoși inveninați—am ignorat sistematic massa, pe care am măgulit-o cu făgădueli și băutură în ajunul tuturor alegerilor, prin colegii sau prin vot universal. Politicianii nu s'au ocupat aproape de loc de școala satului și mai puțin de răspândirea luminii prin foi culturale. Cei cari trec prin școala primară păstrează din anii de carte doar amintirea buchisirii sau zgărării slovelor Dumineca le aduce băutura și scandal cu bătăia la cârciuma satului, niciodată luminarea prin cunoștințe și înălțarea care se desprinde din paginile scrise pentru ei. Reședința districtului și centrul țării le trimite regulat și din belșug otrava dihoniei politice, care desparte în tabere vrăjmașe oameni fără puțință de orientare. Fiecare orășel se hărniceste să scrie câte 4—5 foi de acestea, omizi păroase, respingătoare, care se târasc până în cele mai răzlețe cătune, ca să înăcrească sufletele. În schimb publicațiile desinteresate, cu apariție lunară sau săptămânală, n'au fost decât vre-o trei. În afară de «Dumineca Poporului» a d-lui S. Mehedinți, „Neamul rămânesc pentru popor” scos cu jertfe de atâta vreme de d-l N. Iorga și de «Albina», întemeiată de răpoșatul Sp. Haret, e greu să ne putem aminti de altele. Chiar dacă s'au ivit, au trăit puțin,

fiindcă banii cei mulți se duc cu tipăriurile de desmătată propagandă politică.

Nu tot așa s'a petrecut și în Ardeal. Acolo intelectuali, în deobște nu s'au depărtat de popor. Ținta lor urmărită cu tenacitate a fost să-i înstărească economiceste spre a putea lupta cu neamurile conlocuitoare și de a-i lumina pentru a se împotrivi maghiarisării.

De aceea pe lângă școala primară, căreia i s'a dat mai multă atenție decât la noi, s'a lucrat stăruitor prin foile săptămânale. Dela Moldova de pe malul Dunării, unde amenința slavizarea, până în cele mai mari insule de svabi, sași și unguri, în care se găsia suflare românească, nu lipsiau neobosiții îndemnători și gazeta de Duminecă imprăștiitoare de cunoștințe și decuvinte întremătoare. Asemenea foi se numărau cu zecile. Si de acest bun obicei, care a intrat în structura sufletească a societății, nu s'au lăsat nici astăzi.

Cităm numai două de data aceasta. La Orăștie apare de 22 de ani, sub direcția vajnicului luptător Preotul Ioan Moța, «*Libertatea*», cu instructivele suplimente: «*Foia interesantă*» și «*Plugarul luminat*». Toate informațiile pe care ni le aduc marile ziare în timpul unei săptămâni, sunt selecționate și condensate în coloanele „Libertății”. Indrumări cu privire la politica națională, vești dela alte popoare din lume și multe lucruri folositoare plugarului și orășenilor le poartă prin tiparnița fiecărei zile de Joi, vestitorii părintelui Moța din Orăștie.

Astfel strădania unui om nu se risipește prin neactivitatea altora. Lucrează mai mulți de odată. La asemenea operă contribuște bunăoară și «*Cultura poporului*», care apare în fiecare Duminecă la Cluj și de acolo pornește în lumea dela țară și dela o-

rașe să-i vorbească de trecut, de vremurile de astăzi, despre pământul, târgurile și satele țării, de frații depărtați din America. Nelipsindu-i mai nicio dată desemnurile și informațiile artistice-culturale, foaia se face mai ușor plăcută cititorului. Ne bucură faptul că unii dintre cei plecați de aici s'au asociat muncitorilor dela „*Cultura Poporului*”. Poate așa bunele deprinderi din Ardeal se vor transplanta și la noi, căci destule din nărvurile noastre s'au furisat într'acolo.

„Culo trol Crișuri”,

an V, Nr. 1 și 2.

De patru ani dăinuiește această revistă de cultură acolo unde în deosebi i se simte nevoia. Ne vine din părțile unde în limba vorbită și cea scrisă (mai ales a foilor) încă se mai perpetuiază ultimele reverberări ale școlii latiniste sau ale graiului ce abundă în germanisme, împotriva cărora a luptat atâta T. Maiorescu. Apare în acele locuri unde prin gări, pe la chioșcuri și librării te sfidează o izidire de tipăritură ungurească și germană, iar a noastră e aproape absentă.

O publicație periodică este un mijloc de cultură care întregeste în mod eficace—poate mai mult decât o bibliotecă—acțiunea școlii.

E de laudat stăruința pe care o pune organizatorul revistei în a-și aduna condeele. Cum este și firesc, ținând în seamă locul unde iese, nu urmărește o direcție literară, ci scopuri de cultură generală.

În paginile sale se întâlnesc și scriitorii bine cunoscuți, aparținători epocii trecute sau din cei noi cari de abia se afirmă. Alături de d-nii I. Al. Brătescu-Voinești, M. Dragomirescu, D. Nanu, G. Rotică, V. Savel, E. Lovinescu, N. Pora etc. sunt d-nii S. Popa, S. Bascovici etc.

Se face legătura cu literatura unguerească prin traduceri din Kerestury sau Kaczer Illes.

Frumoase sunt desemele și reproducțiile, dar publicația ar câștiga mai mult dacă hârtia de jurnal pe care apare acum, ar fi înlocuită cu alta de mai bună calitate și dacă s'ar pune mai multă grijă în redactarea rubricii „Memento”, în care adesea te izbesc informațiile inserate de obicei în cotidiene.

Fiindcă iese și se răspândește într'un colț al țării unde pătrund cu greutate publicațiile din Capitală și Iași, este cu adevărat un „bastion de frontieră al culturii noastre”.

Din scrisul acestor două numere, ne oprim la articolul d-lui M. Dragomirescu, care deși prea scurt—probabil din cauza presiunii multor ocupații—conține în esență un bogat material. În cele patru sfaturi e o aplicație de estetică, conținătoare de bune îndrumări pentru literatura noastră actuală, care „gâfăe de greutatea pe care streinismul, sub toate formele, i le-a pus în spinare: streinismul erudit, streinismul poetic, streinismul artistic.

Mănuitorilor abili de versuri vede de simțire și idei, celor care ar putea tot atât de bine să folosească proza, le recomandă:

„Să nu întrebuițăm versul, când gândul nostru e frumos în proză. De cele mai multe ori întrebuițăm versul, pentru că gândul e... pleavă. Si e mai bine atunci să intrăm la... toș”.

Pentru cei cari exaltă frumusețile ultimei noutăți venite cu aeroplanul din India sau cu expresul dela Berlin, are sfatul al treilea:

„Să nu ne schimonosim, ca să părem frumoși. Frumusețea e simplă și firească. Si crește pe plainuri și pe câmpiile noastre. E mustul pământului nostru strămoșesc.

„Cei ce caută să aducă frumusețea dela
„Budapesta ori din India trecută prin
„limba Neamțului, aducă mai bine pă-
„puși de la Nurenberg. Acelea știm că
„sânt păpuși, sânt pentru copii—și sânt
„facute din lemn.

„Dacă cineva ne dă păpuși, drept
„oameni în carne și oase—trebuie sa-i
„arătăm ușa spitalului și să ne lase în
„pace cu negoțul lui spiritual“.

Din numărul pe Februar însemnăm
Poesiile traduse de d-l Al. Iacobescu
din poetul vechiu italian Matteo Maria
Boiardo. Imagini frumoase și versuri
armonioase. Nota idilică, pasteloidă și
suavă a. prins-o traducătorul și a în-
veșmântat-o în haină românească. O
pildă care ar putea să nu rămână izo-
lată. Mai curând în acest chip ar putea
să fie folositori literaturii românești
cei înzestrați cu o fărâmbă de talent.
Iar noi cititorii suntem bucușori să a-
vem o poezie bună dintr'o literatură
sănătoasă decât halucinațiile originale,
cari poartă marca fabricii românești și
sunt brevetate de cutare critic sau
revistă cu „faimă“

„**Transilvania**“ an. 55, nr 1—2.—

Unele foi de peste Carpați s'au trans-
format în reviste. Așa cer vremurile.
Chiar dacă ar fi încă pe atâta cât sunt
acum, tot ar fi zadarnic, dacă nu răz-
besc, până acolo unde este absolută
trebuință de citit. Dacă nu o duce
postașul pe drumuri maramureșene
sau nu ajunge până în satele de lângă
apa Tisei, truda e fără prea mult folos.

„**Transilvania**“ și-a făcut cu pri-
sosită datoria. Ca vechime e doar cu
un an mai tânără decât „Convorbiri
Literare“. Una dincolo de Carpați,
cealaltă pe versantul răsăritean, și-au
împlinit un întreg rost cărturăresc și
național.

Apare la Sibiu prin îngrijirea direc-

torului său d-l V. Goldiș și a secreta-
rului „Asociațiunii“. Intinerită și impo-
dosită cu scrisul d-lor V. Goldiș, I.
Agârbiceanu, H. Petra-Petrescu, M.
Cunțan, etc., e un proiect de lumină
și de limbă românească îngrijită pen-
tru cei cari pe lângă jurnal mai au
nevoie și de altă lectură.

Const. D. Ionescu.

Primate la redacție:

Războiul Troadel—Leca Morariu, Cer-
năuți 1924.

Ce-a fost odată—Din trecutul Bu-
covinei—Leca Morariu. Cernăuți

Gândirea—An. III Nr. 13—București

Cele trei Crișuri.—An. V, Nr. 1 și 2
—Oradea Mare

Tara Noastră.—An. V Nr. 16.—Cluj

Ramuri.—An. XVIII Nr 8—Craiova

Transilvania—An. 55 Nr. 12—Sibiu—

„Asociațiunea“

Cultura Poporului—An. IV Nr. 41—
53—Cluj

Ideea.—An. III, Nr. 7—8.—București

Libertatea.—An. XXII, Nr. 15—Orăștie

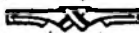
Renașterea.—An. II, Nr. 18—Cluj

Foala Diecesană.—An. XXXIV, Nr. 14
Caransebeș

Țărănișmul.—C. Rădulescu-Motru.
Cult. Națională, 1924.

Ne apărăm sârăcia.—Nu ne putem dumi-
ri cum publiciști și gazetari vechi și de meserie, și
deci datori a cunoaște regulile proprietății artistice,
au avut îndrăzneala să năvălească asupra umilei
noastre reviste, s'o spintec cu soarfecele, să-i surc
și să-i reproducă unele deseme, distrugând până
și semnătura D-lui G. Simionescu, autorul lor.
Podoaba paginilor „Datinei“ a fost jumulită hoște
de ziarul „Infrățirea“ din Cluj, care în No 983
Anul IV, are reproduce cinc din desemnurile „Da-
tinei“. Anul II, No. 1. Prin adresa N° 336—
924, am rugat direcția ziarului să publice că dese-
nurile sunt ale revistei noastre, și până azi n'au
făcut-o. Altădată, pentru apărarea sârăciei noastre,
ne vom adresa justiției. Cum e Turcul și Pistolul.

Schițele-desemnuri proprietatea „DATINEI”.
Reproducerea oprită.

Manuscrisele se primesc numai prin poștă.
Cele nepublicate nu se înapoiază.

Administrator, D-r P. Pleniceanu.

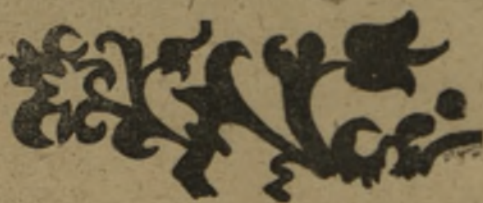
Redacția și administrația : Turnu-Severin
Stradn Decebal 52 b.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*„Drag norodul meu
Tine dataŃa străbună ca credința'n Dumnezeu
E nemernic cine-o uită!”*

Vlăcu Vodă

Lei 10.